

ТОШКЕНТ ЭШОНЛАРИ

Миллий ва умуминсоний қадриятларни ўрганиш, тадқиқ
этиш ва тадбиқ этиш илмий ишлаб чиқариш маркази
"РУҲАФЗО"

Тошкент — 1996

86.38
Л 52

Ликошин Н.

Тошкент эшонлари. — Т.: Руҳафзо,
1996. 246.— (Тарихий илмий оммавий нашр).

ТАҚДИМ

Қўлингиздаги китобчанинг асли русча бўлиб, рус ҳарбий шарқшуноси Нил Сергеевич Ликошин (1860-1922) нинг қаламига мансубдир

Н.Ликошин чор ҳарбий босқин маъмуриятида аввал қўйи, сўнгра юқори мансабларин эгаллаган ва Самарқанд вилоятининг ҳарбий губернатори даражасига кўтарилиган. Туркистонда большевиклар ҳокимияти ўриштирилгач, Туркистоншунос сифатида уларнинг хизматида ҳам бўлган. Н.Ликошин Туркистон аҳолисининг маънавий ҳаётини синчиклаб ўрганган ва шунинг натижаси ўлароқ бир неча асарин рус тилига тарима қилган. Аҳмад Яссавийнинг баъзи ҳикматлари, Машраб шеърлари, Муҳаммад Содиқ Қонғарийнинг "Адабу-с-солиҳин"и, "Хотамнома", "Таърих-и Наршахний" сингари китоблар шулар жумласидандир.

Шу билан бирга Н.Ликошин тариқатга оид амалий маълумотларин ҳам тўплаган. "Тошкент эшонлари" Н.Ликошиннинг ушбу фаолияти самараларидан биридир.

Асарининг ушбу таржимаси Ҳабибуллаҳон Қосимов томонидан бажарилди. Нашрга Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, филология фанлари доктори, профессор Абдугани Алиев (худо раҳмат қилсин) раҳбарлик қилди. Кампанетиз маслаҳатчилик, халқ академиги Асрор Самад нашр эгдн.

Алийбег Рустамий

ББК 86.38 + 63.3(5У)—2

№ 693—96

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон
Республикасининг давлат кутубхонаси.

Тираж 2000

Карт. тираж 4000

© "Руҳафзо"

ТАРЖИМОИДАН

"Одамзоднинг нафси таомсиз ўлганидек,
илмсиз одамнинг дили ўликдир".

*Абулқосим эшон ибн Эшонтўраҳон
айтганлар*

Дин ва дин аҳли ҳамда унинг намояндалари ҳақида очиқ фикр юритиш манъ қилинган эди. Сабаби, сохта фалсафани қурол қилиб олган шўролар ҳокимияти, аниқроғи, коммунистлар тузуми динга афюн деб қарар эдилар.

Истиқлол шарофати билан барча соҳалар қатори динни ўрганиш, руҳоний кишилар фаолиятини тадқиқ этишга кенг йўл очилди. Мадрасалар, илмий тадқиқот муассасаларининг очилиши бунинг ёрқин далилидир.

Хўш, ўтган салкам бир аср мобайнида мамлакатимиз ҳудудида яшаб ўтган улуғ муҳаддис олимлар, эшон унвони билан доврўқ қозонган сиймолар номи тарих саҳифаларидан, халқ хотирасидан ўчириб ташландими? Йўқ, албатта. Эл ардоқлаган кишиларининг номи ҳам фаолиятини ҳам, халқ хотирасидан кетмайди. Сабаби, улар ўз халқига хизмат қилиб, эътибор қозониши билан бирга мустамлакачилар юрагига доимо қутқу солиб турган. Шу боис мустамлака маъмурлари ва уларга хизмат қилувчи олимлар аҳли руҳониянинг фаолиятини ўрганишга мажбур бўлганлар. Асли зоги поляк шлахтичларига бориб тақалувчи Нил Сергесвич Ликошиннинг "Тошкентлик эшонлар" ҳисоботи ҳам чор мустамлакачиларининг тор сиёсий манфаатига мослаб ёзилган.*

Мустамлака маъмуриятининг Самарқанд ва Тошкент шаҳарларида йирик лавозимларда ишлаган бу жаноб ўзбек халқининг маданий-маиший ва адабий ҳаётини ўрганган, айрим бадийий-диний асарларни рус тилига таржима қилган. Лекин уламолар, эшонлар ҳаётини мустамлакачилик манфаатига мослаб ёзган. "Тошкент эшонлари" ҳисоботи ҳам шу нуқтаи назардан ёзилгани яққол сезилади. Акс ҳолда бир ҳарбий арбобга ўзбек эшонининг қанча муриди

* "Сборник материалов для статистики Сырдаринской области, Тошкент, 1899г".

борлигию, қанча даромад олишининг, пошшо-ликка тўловчи солиқ миқдорининг нима аҳамияти бор? Бу ҳисобот эшонларни доимо тобеъликда ушлаб туриш, уларга ишонмаслик, уларнинг халқ орасидаги обрў-эътибори кўламини кесиш учун қаратилгани яққол сезилади.

Маълумки, насроний арбоблар ўз эътиқодларини бошқаларга мажбурлаб, ташвиқот қилиб ўтказганлар ва шундай қилишмоқда ҳам. (Миссионерлик фаолияти кенг ёйилган). Шу боис Ислом дини арбоблари олиб борган ишлар уларни доимо ҳайрон қолдирган. Сабаби, насроний роҳиблар ўз зиммаларига худо билан банда орасидаги воситачилик вазифасини олганлар.

Ислом динида эса аҳвол тамом бошқача. Ўзлигини таниган инсон тарғибот-ташвиқотсиз мўъмин-мусулмон бўла олади. Зеро, ўзини танимаган инсон Оллоҳни ҳам тан олмайди, адашиб, куфр дунёсида яшайверади. Шунинг учун Ислом арбоблари одамларни зўрлаб эмас, балки амри маъриф орқали эътиқодга чақирадилар ва уларнинг эътиқодларини мустаҳкамланишига хизмат қиладилар. Масжид имомлари-ю, дин арбобларигача шу ишни қиладилар. Черков ходимларига ўхшаб ўзларини авлиё деб атамайдилар. Яъни халққа беминнат хизмат кўрсатадилар. Ўтмишда эшон номига сазовор бўлган зоти поклар ҳам одамларнинг бошига бирор кулфат, мушкилот тушганда, уларга таскин — тасалли берувчи маслаҳатгўй, одамларга фийсабилиллаҳ ёрдам кўрсатувчи инсонпарвар, етим-есирларвар, мураббий бўлганлар. Бунга тарихий далиллар кўп. Негаки, исломнинг олий ақидаларидан бири ҳар қандай ишни фийсабилиллаҳ амалга ошириш ва қилишдир. Ана шунинг учун эшонларнинг халқ ўртасида тутган мавқелари ниҳоятда баланд эди. Бунинг яна бир сабаби шуки, улар ҳар илмда, айниқса медицинада малакали зотлар эдилар. Улар илми, мол дунёси, ҳатто бутун ҳаётини халқ манфаатига бахш этган тақводор, пок инсонлар эди. Абулқосимхон эшон, Қутбиддин эшонларнинг фидойиликлари бунга яққол мисолдир.

Эшонлар оддий халққа ҳаётини, диний ва ухровий билимини ўргатиш билан чеklangмай, моддий ва маънавий ёрдам ҳам берар эдилар. Рус амалдорининг ҳисоботида келтирилган далиллар эшонларнинг халқ орасидаги мавқеи ва ҳурмати нақадар юксак эканини кўрсатиш билан бирга, Тошкентда ва хорижда истиқомат қилган эшонлар тасаввуф фалсафасининг улуғ намояндalари эканини ҳам намoён этмоқда. Шунинг учун ҳам эшонларнинг ҳаёти ва фаолияти рус босқинчиларининг снёсатчилари-ю махфий хизмат бошқармаларининг эътиборини ўзига доимо жалб қилган эди.

Яна шуни ҳам эътиборда тутиш зарурки, Н.Ликoшин ўзининг бу мақоласини 1898 йили ёзган. Ўша даврда ҳаёт бўлган эшонлардан солиқ ундириш мақсадини ҳам кўзда тутган. 1898 йилгача дунёдан ўтиб кетган, Ислом оламида машҳур эшонларнинг номлари бу

рисолага киритилмаган. 1892 йили фидо бўлган Абулқосимхон эшон. 1896 йили вафот этган Саййид Маҳмудхон эшон шулар жумласидандирлар.

Мисол учун булардан Абулқосимхон ибн Эшонтўраҳон эшон чор Русиясининг истилосигача Тошкентнинг энг нуфузли кишилардан бири бўлган. Руслар Тошкентга ҳужум қилган даврда мулла Солиҳбек Охунд билан бирга халқни ватан ҳимоясига оёқлантирган. Абулқосимхон эшон бир неча хил ажнабий тилларни мукамал билган (шулар қатори рус тили ҳам).

Абулқосимхон эшон қуддиси сираҳу хосиятли, мутасаввуф олим эдилар.

Юқорида номлари зикр этилган Саййид Маҳмудхон эшон ҳам тариқат илмига мансуб нуфузли олимлардан эдилар.

Хулласи калом, муҳтарам ўқувчилар эътиборига ҳавола қилинаётган рисола Тошкентда яшаган эшонларнинг номларини, ижтимоий-руҳоний мавқеларини ўрганишда муҳим манбаъ бўлиб хизмат қилишига ишонамиз. Уйлаймизки, бу асар тарихчилар, диншунослар ва шу соҳага яқин бўлган кишиларда катта қизиқиш уйғотади.

ТОШКЕНТ ЭШОНЛАРИ ҲАҚИДА ҚИСҚАЧА МАЪЛУМОТЛАР

1) Муҳиддинхон Эшон Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Аваз халфа ўғли

Шайхантоҳур даҳаси, Илё маҳаллада истиқомат қилади. 46 ёшда. Тариқатнинг Қадирияйи жаҳоия йўлида. Тўққиз йил бурун отасидан фотиҳа олган (ҳозирда отаси қазо қилган), асли наманганлик. Муридлари 1000 кишига боради: шулардан Тошкентда 400, Тошкент вилоятида – 100 киши, Наманганда – 200, Авлиё Отада – 100 киши бор. Муридлардан айримлари тариқатга Муҳиддинхоннинг отаси томонидан жалб қилинган бўлиб, Муҳиддинхонга нисбатан фақат мухлис ҳисобланурлар. Тошкендаги халфалари: 1) Кўкча даҳасидаги Чигатой маҳалласида Мулла Ориф Қувандиқ Суфий мулло; 2) Шайхантоҳур даҳасидаги Мерганча маҳалласида Одилхон Эшон Тўраҳўжа қозий хожа; Тошкентда Муҳиддинхоннинг марҳум отасининг халфаси бор. у Бешёғоч даҳасининг Лақ-лақ маҳалласида истиқомат қилувчи Азизлар Хожа Яъқуб Ҳожийдур. Муҳиддинхоннинг отаси, ҳаётлик вақтида, Фарғона вилоятида 30 нафар халфа тайёрлаган ва жами 200 муридга эга бўлган. Ҳозирги вақтда /1899 й./ Ўш шаҳрида Муҳаммад Раҳим халфа, Марғилонда /Ёви маҳалласида/ Муҳаммад Розик халфа мавжуддирлар. Чуст шаҳрининг Бурчмулла маҳалласида – хонақоҳ бўлиб, унда Муҳаммад Раҳим халфа истиқомат қилур. Наманган шаҳрининг Анорзор маҳалласида Муҳиддинхонга тегишли уй ва хонақоҳ бор, унда эшоннинг халфаликка тайёрлаган қариндоши Акрамхон тўра истиқомат қилур. Авлиё Отада Муҳиддинхоннинг отаси тайёрлаган халфа Саййид Олим хожа яшайдур. Дарвешларнинг Муҳиддинхон бошчилигида ўтказадирган зикр ва ибодатлари ҳар пайшанба куни кечқурун Муҳиддинхоннинг уйлари яқинидаги Шайхантоҳур даҳаси-нинг Илё маҳалласи масжидида бўлиб ўтади. Халқда 40-50 нафар киши, дарвешлик даражасини қабул қилмаганлар билан биргаликда 200 тача одам иштирок қилади. Бул диний анжуманларга Муҳиддинхоннинг ўзи бошчилик қилур, ул зот йўқлигида эса, бу вазифани мулла Ориф Қувандиқ Суфий бажарур. Ҳужжатлар: отадан олинган иршоднома ва ҳазрати Алийгача борадиган Шажараи сулук. Маоши деҳқончиликдандир. Йилга 400 сўмгача солиқ тўлайди, иона қабул қилади. Талъати хушқомат, меҳмондўст; қизиққан руслар унинг масжидида зикр жараёнини кузатишлари мумкин. У 1893 йили ҳаж

қилди, йўлда вабо билан оғригани йўқ, бу эса Аллоҳнинг меҳрибонлигидан далолатдир. Ҳаждан Афғонистон орқали отда қайтди. Уни қарши олгани Зангий отага 400 нафар ерли миллат вакиллари пешвоз чиқиб бордилар, шаҳарда эса кутиб олувчиларнинг сони 2-3 миңг кишига борди. Эшонни таниш билишлари ва муридлари бир ҳафта давомида мудом уни зиёрат қилгани келиб турдилар.

2) Мулло Ориф Қувондиқ сўфийи.

Кўкча даҳасининг Чигатой маҳалласида туради, 41 ёшда. Қадрийи-жаҳрияга мансуб. Муҳиддинхоннинг (№1) муриди ва халфаси, ундан иршод олган. Унинг сўзича, ўз муридлари йўқ, фақатгина 20 нафар зокирлари /яъни у билан бирга зикр тушувчилар/ бор холос. Халфа тайёрлаган эмас. Зикр ибодати ҳар ҳафтанинг душанба кунин кечқурун Шоҳнишон масжидида ўтказилади. Халқада 20-30 киши шитирок этади. Зокирлар дарвишлик даражасини қабул қилмаганлар билан биргаликда 100 кишига боради. Ҳужжатлар фақатгина Муҳиддинхондан олинган иршоднома билан чекланади. Тирикчилик мактабдорлик билан ўтади. Йилига 9 сўмгача солиқ тўлайди. Муҳиддинхон йўқлигида унинг масжидида ўтказилган зикрларга устоз ўрнида бошчилик қилади. Тальяти хушбичим, жуда хушсурат одам, элда обрў-эътибори баланд.

3) Одилхон эшон Тўрахўжа қозий ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Мерганча маҳалласида яшайди, 50 ёшда. Қадрийи-жаҳрияга мансуб. Муҳиддинхоннинг муриди ва халфаси. Узининг халфа ва муридлари йўқ. Маблағсиз.

4) Азизлар хўжа Яъқуб ҳожий ўғли.

Бешёғоч даҳасининг Лақлак маҳалласидан. Ёши 76 да. тариқатнинг қадрия-ийн жаҳрия йўлида. Фотиҳани Муҳиддинхоннинг (№1) отасидан олган бўлиб, ҳозирги вақтгача ҳам унинг халфаси ҳисобланур. Тошкентда илгари 40 нафарча муриди бўлган, ҳозир эса /1899 й/ фақат 20 киши қолган.

5) Ҳазрати Миён Солиҳ эшон ҳазрати Миёнхўжа эшон ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Қашқар маҳалласида туради. Ёши 62 да. Тариқатнинг нақшбандияйи хуфриясига мансуб. Иршоднома билан эшонлик фотиҳасини ҳеч кимдан олган эмас, лекин ўзининг имом Раббоний авлодидан эканлиги билан машҳурдир. Бу авлод халқ ичида катта ҳурматга сазовор. Ҳиндистонда яшаган имом Раббонийнинг авлодлари ўз исмларига доимо "Миён" /форсча ўрта демакдир/ қўшимчасини қўшадилар. Эшонларимизнинг изоҳ бери-шича, бу сўзнинг имом Раббоний авлодидан бўлган эшонлар исмига қўшимча қилинишига сабаб, имом Раббонийнинг келиб чиқиши халифа Умарга бориб тақалар экан ва у Умарийлардан экан. Унинг рафиқаси

эса, Муҳаммад алайҳис-салом жанобларининг авлодларидан бўлган. Тахмин шундайки, бу ерда катта эътибор она авлодига берилган. Бошқа авлодларда шажара отадан олиб борилади ҳамда уруғнинг аслзодалиги ота қонининг "тоза"лигига боғлиқ бўлади; онанинг келиб чиқишига мутлақо аҳамият берилмайди. Имом Раббоний авлодида эса, Саййид онанинг аслзодалиги бутун авлоднинг келиб чиқишини улуғлайди. Умуман, ҳамма Миёнлар эрли халқ орасида катта ҳурматга эгадир, улар камтарона ҳаёт кечирадилар ва ўз обуларини юқори тута билдилар. Эшон берган маълумотга кўра, ул зотга "қўл берган" ва шу йўсинида ўз зиммаларига маълум даражадаги мажбуриятлар олган муридлари йўқ; лекин маҳаллий аҳолининг ҳисоби бўйича, эшон муридларининг сони 100 кишига борилади. Таважжуҳ қилмайди, зикр ибодатларини ўтказмайди. Деҳқончилик билан шуғулланади. йилига 200 сўмгача солиқ тўлайди. Унинг Миён Малик исмли ўғли бор, у гоётда дилбар йигит. Мавлуди Муҳаммад алайҳи-с-салом кунларида /1893 й. 12 сентябр, 12 раббиял аввал/ муридларга ош берди. Муридлар ул зотни совғалар билан қутладилар.

6) Ҳазрати Миён Фазлий Музаммил Ҳазрати Миён Калон ўғли /лақаби Миён Бўри/.

Кўкча даҳасининг Тўқли жаллоб маҳалласида яшайди, ўзи Бухоролик, 56 ёшда. Нақшбандия-йи хуфияга мансуб. Унинг айтишига қараганда муридлари йўқ, фақат 100 тача мухлислари бор. Эшоннинг муридлари бўлмай фақат мухлислари бўлиши, эшон издошларининг ўз пирларига ихлослари сусайганидан далолат бўлса керак. Таважжуҳ анжуманлари эшоннинг уйида ҳар жумъа кун иткази-лади. Бу йиғинга тўпланганлар эътиборларини бир ерга тўплаб, овоз чиқармай ўйга чўмадилар. Миён Бўри Регистондаги Пўлатбой масжидида имомлик қилади, шунинг билан бирга қироатдан дарс ҳам беради. Деҳқончилик билан шуғулланади, йилига 40 сўм миқдоридан солиқ тўлайди. Муҳаммад алайҳи-с-саломнинг таваллуд кунларида /1893 й, 12 рабби-ул-аввал, 12 сентябрга, тўғри келади/ муридларига зиёфат бердилар, улар эса зиёфатга совға-саломлар билан келдилар. Бу байрам "Мавлуду-н-Набий" деб аталиб, меҳмондорчилик эса "аруз" дейилур. Эшонга "Бўри" лақаби берилишининг сабаби шуки, маҳаллий халқ ондан оғзида тиш билан туғилган болага одатда "Бўри" деб исм қўяди. Эшон тўғрисида айтилган ривоятларга қараганда, ул киши ҳам туғилган чоғларида оғизларида тишлари бўлган экан.

7) Миён Фазлий Фафур. (Машҳур Афандихон Миён Фазлий Аҳад).

Бешёғоч даҳасининг Чақар маҳалласида яшайди, 49 ёшда; ўзи қўқонлик, Нақшбандия-йи хуфияга мансуб. Муридлари сонини ўзи аниқ билмайди, маҳаллий аҳоли тахмини бўйича, Тошкент шаҳрида

улар 80 та, Тошкент вилоятида эса, 20 кишига боради. Камбағал, деҳқончилик билан шугулланади. Фотиҳани ўз отаси Фазли-Аҳаддан олган. Ҳар жумъа эрталаб Чақар маҳалласидаги масжидга таважжуҳ йиғинига ҳаммаси бўлиб 10 киши тўпланади. Мавлуди-Набий куни бу эшон ҳам аруз беради.

8) Қудратулла халфа Муҳаммад ҳожий ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Мерганча маҳалласида яшайди, 40 ёшда. Асли қўқонли, Ниқибандия-йи хуфияга мансуб. Фотиҳани 16 йил муқаддам Соҳиб лақабли Муҳаммад Розикдан олган. Халфа ва муридлари йўқ. Ўзи Муҳаммад Розикнинг халфаси ҳисобланади. Мерганча маҳалла масжидида ҳар ҳафтанинг душанба куни кеч соат 4-5 ларда зикр ўтказилади. Камбағал, отаси билан биргаликда йилига 5-6 сўм солиқ тўлайди. Ҳали анча ёш, хушчеҳра одам.

9) Юсуфхўжа эшон Бадалхўжа эшон ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Жаркўча маҳалласида истиқомат қилади, 38 ёшда. Қадрия-йи-жаҳрия ва хуфияга мансуб. Тошкент шаҳрида муридлари сони 60 кишига, вилоятда эса 20 кишига боради. Унинг отаси иршодни қаршилик Абдуҳолиқ ҳожидан олган, ўзи эса фотиҳани 6 йил бурун ўз отасидан олган. Юсуфхўжа эшон халфа тайёрламаган. Ҳар жумъа кунлари Оқмасжидда намози жумъадан кейин жаҳр йиғини ўтказилади. Йиғинда, фақат муридлар қатнашган чоғда аҳли зокир 20-30 кишига боради, айрим ҳолларда ўткинчи бегоналар ҳам иштирок этган вақтлар бўлади, у ҳолларда ҳалқадаги зокирлар 100 кишига етиши мумкин. Эшон ўзи камбағал, қариндошлари билан биргаликда хазинага бўлинимас мулк ҳисобидан, 10 сўмгача солиқ тўлайди.

10) Мўъминхўжа эшон Олимхўжа эшон ўғли.

Шайхантоҳур даҳаси, Мўғулкўча маҳалласида шахсий уйи бор, 80 ёшда. Тариқатнинг нақибандия-йи хуфия ва жаҳрия йўналишига мансуб. Тошкент шаҳрида муридларининг сони 40 тага, Тошкент вилоятида эса, 20 кишига боради. Бундан 25 йил муқаддам қўқонлих Саидхўжа эшондан иршод олган. Ўзи халфа тайёрлаган эмас. Хуфия, таважжуҳга оид ибодат йиғинлари ҳар душанба куни эрталаб эшоннинг уйларида ўтказилади. Зикр йиғинлари /жаҳрия/ эса, қар жумъа куни намози жумъадан кейин ўтказилади. Таважжуҳ йиғинларига 10-15 киши тўпланса, жаҳрияга 50-100 киши тўпланади. Эшон бадавлат одам, деҳқончилик билан шугулланади, хазинага йилига 45 сўм миқдорида солиқ тўлайди. Табобат билан ҳам машғул бўлади. Айниқса, бўғма билан оғриганларни даволанда устаси фаранг.

11) Мулло Солих Муҳаммад халфа мулло Алий Муҳаммад ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Ўнги Масжид маҳалласидан. Қадрия-йи-жаҳрияга мансуб. Ёши 95 да. Тошкент шаҳри ва Тошкент

вилоятида муридларининг сони 40 кишидан ортмайди. Айрим кишиларнинг айтишича, эшоннинг умуман муридлари йўқ. Ўзи камбағал, кўпдан бери дардман.

12) Мир Азиз халфа Баротбой ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Қорёғди маҳалласида истиқомат қилади, 60 ёшда. Тариқатнинг тўрттала катта йўналишларига мансуб, унинг тўғрисида "У чаҳорсулук" – деган гап юради, дсмакки тариқатнинг тўрттала йўналишига, асосан қадрийяга мансуб. Муридлари йўқ.

13) Қутбиддинхон эшон Муҳаммад Розик ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Илё маҳалласида туради, 39 ёшда; қадрия-йи жаҳрияга мансуб. Тошкент шаҳрида муридларининг сони 200 кишига, Тошкент вилоятида эса 60 тага боради. Муҳиддинхоннинг (№1) падари бўлмиш Содиқ муҳаммад Аваздан иршод олган. Ўзига тўқ. Деҳқончилик билан шуғулланади, йилига 170 сўм солиқ тўлайди. Жаҳр ҳар пайшанба куни кечқурун Илё маҳалласидаги шахсий хонақоҳда ўтказилади. Халқада 15 дан 100 тагача киши иштирок этади.

14) Мулла Иброҳим халфа Мулла Охунд халфа ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Падаркуш маҳалласидан. 40 ёшда. Султония-йи жаҳрияга мансуб. Тошкент ва унинг атрофида 40 га яқин муридлари бор. Ўзи камбағал.

15) Мулла Алимбой халфа Болтабой ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Ўқчи маҳалласида туради. 58 ёшда. Нақшбандийяга мансуб. Камбағал. Муридлари йўқ.

16) Муҳаммад Алий Инъо Сўфий.

Шайхантоҳур даҳасининг Девонбеги маҳалласида яшайди. 48 ёшда. Жаҳрияга мансуб. Муридлари 50 кишига яқин.

17) Аббосхон Саййид ҳожи ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Мўғулкўча маҳалласида истиқомат қилади, 28 ёшар. Нақшбандия-йи хуфияга ва фаҳрияга мансуб. 4 йил бурун ҳаж сафаридида қазо қилган отаси Саййидхожи эшондан фотиҳа олган. Унинг ўз муридлари йўқ, фақат мухлислари бор. Марҳум отасининг Тошкент шаҳридаги муридлари 30–40 кишига боради. отаси фотиҳани Абдулсаттор Махсум Бухорийдан олган ва Тошкентда бир қанча эшонларни етиштирган эди. Муҳаммад Орифхўжа эшон /Бешёғоч даҳасининг Сузук-Ота маҳалласидан, 1893 йилнинг 1

январ куни қазо қилган/, Мўминхўжа эшон, Мулла Жалололдин халфа /Охунд гузар маҳаллалик кўзи кўр татар/ ва Мулла Муҳаммад Карим халфа шулар жумласидандир. Тўқмоқдаги қирғизлар орасида ҳам Ота муридлари бор (Мулла Муҳаммад Карим халфа ўша ердан). Ота ўз ўғли Аббосхонга фотиҳа бергану, аммо иршод қолдирмаган. Таважжух йиғинлари ҳар жумъа куни намози жумъадан кейин Мўғулкўча маҳалла масжидида ўтказилади. Жаҳрия қилинмайди.

18) Ортуқ халфа Қозоқбой ўғли.

Шайхатоҳур даҳасининг Қиёт маҳалласидан, 71 ёшда. Султония-йи жаҳрияга мансуб. Муридлари 30 киши. Наманганлик Мулла Исҳоқ шайхдан иршод олган. Жаҳрия йиғинлари ҳар жумъа куни эрталаб Эски якка бозор масжидида ўтказилади, унда 20 нафар киши қатнашади. Эшон камбағал, жамъи бўлиб йилига 3 сўм солиқ тўлайди.

19) Усманхўжа Яҳёхўжа ўғли.

Шайхатоҳур даҳасининг Шайхатоҳур маҳалласидан. 55 ёшда. Султония-йи жаҳрияга мансуб. Муридлари 30 кишига боради. Отасидан халфалар қолган эмас, эшоннинг ўзи ҳам халфа тайёрлаган эмас. Ҳар куни эрталаб бомдод намозидан кейин махсус ибодат савалмиш "аврод" ўқишади. Бу ибодат шайхатоҳур қабристонидан ўтказилади, унга 100 кишига яқин жамоа тўпланади, улар ичида аёллар ҳам бўлади. Шу қабристоннинг ўзидаги Олтинчиқ масжидида /катта оқсоқол лавозимидан бўлган Инағомхोजи маблағига қайта тикланган/ ҳар пайшанба пешин намозидан сўнг жаҳрия ўтказилади. Эшон бой эмас, йилига 7 сўм миқдоридан солиқ тўлайди. Келиб чиқиши Шайхатоҳур авлодидан.

20/ Саййид Муҳаммад ҳожи халфа Ҳайит Муҳаммад ўғли.

Шайхатоҳур даҳасининг Шайхатоҳур маҳалласидан. 46 ёшда Қадрия-йи жаҳрияга мансуб. Фотиҳани 17 йил муқаддам наманганлик Меҳмонхон Тўрадан олган. Ўзи халфа тайёрлаган эмас, ўзининг айтишича, муридлари ҳам йўқ. Ерли аҳолининг фикрига қараганда, Саййид Муҳаммаднинг бу ерда 60 га яқин муриди бор экан. Ҳар пайшанба кечқурун Шайхатоҳурдаги Саййид Азимбой масжидида жаҳрия ўтказилади. Эшон катта маблағга эга эмас, йилига ҳаммаси бўлиб 20 сўмгача солиқ тўлайди.

21) Мулло Зокир халфа Мўъмин халфа ўғли ва унинг иниси.

22) Шокирхон Тўра Мўъмин ўғли.

Себзор даҳасининг Қорасарой маҳалласидан. Акаси 55 ёшда, укаси 51 яшар. Сухравардия-йи-султония-йи жаҳрияга мансуб-

дирлар. Бу икки эшоннинг оталари – Мўъмин халфа бундан 10 йил муқаддам /1888 йилларда/ қазо қилган. У киши қаршилиқ Алавҳожидан иршод олган, кейинчалиқ ўз ўғилларига эшонлик учун фотиҳа берган, шунингдек Эски Жўва маҳаллалик мулла Азимни халфаликка тайёрлаган. Бул эшонларнинг муридлари сони аниқ эмас, чунки уларнинг кўпчилиги отадан қолган муридлар бўлиб, уларнинг умумий сони 400 кишига боради, уларнинг деярли ҳаммалари Тошкентда. Ҳар пайшанба кечқурун Қорасарой масжидида ака-уканинг иштирокида жаҳрия зикри ўтказилади. Бунда 20 тадан 400 тагача одам қатнашади. Ака-ука эшонлар биргаликда хазинага йилига 50 сўмгача солиқ тўлайдилар.

23) Мулло Азим охунд Мулло Шодмонбой ўғли.

Себзор даҳасининг Эски Жўва маҳалласидан. Сухравардия-йи жаҳрияга мансуб, 66 ёшда. Мулла Азим марҳум Мўъин халфа эшоннинг халфаси ҳисобланади, аммо бу унвон учун у иршод олмаган. Тошкент шаҳрида муридларининг сони 30 кишига боради. Жаҳрия /зикр/ Эски Жўва масжидида ҳар якшанба кунлари ўтказилади (қишда-кечқурун, ёзда-пешинда). Халқада 10 дан 30 тагача одам иштирок этади. Зикр тушгани келувчиларга эшон томонидан таом тортилади. Эшоннинг ўзи бадавлат эмас, ҳаммаси бўлиб йилига 20 сўм солиқ тўлайди. Зиғир ёғи савдоси билан шуғулланади.

24) Ортуқхўжа эшон Мирзохўжа эшон ўғли

Себзор даҳасининг Тахтапул маҳалласидан, 67 ёшда. Нақшбандия-йи Хуфнияга мансуб. Тошкент шаҳрида ҳиндистонлик /Деҳли ва Сархин ш./ ҳазрат Соҳибзода /Мисн Ғуломқодир/дан иршод олган. Эшонинг халфалари Абдуқодирхўжа — Сибирда, Мулла Саъдулла - бу ерда. Ҳар жумъа кун эрталаб Ҳовуз бўйи масжидида таважжуҳ ўтказилади. Тариқат ишлари бўйича эшон ҳузурига 40-50 киши тўпланади. Илмий дарсларга эса унинг 20 чоғлик талабаси қатнашади. Эшон, бадавлат одам, хазинага ҳар йили 40 сўмгача солиқ тўлайди. Деҳқончилик билан шуғулланади.

25) Мулла Мирфайзи Мулла Саримсоқ ўғли.

Себзор даҳасининг Хўжа-Тарозу-Лакон маҳалласидан, 57 ёшда. Жаҳрияга мансуб. Камбағал. Муридлари сони 100 кишига боради; халқ орасида бу эшонни кўпчилик танимайди.

26) Мулло Шоакрам халфа Мулла Шояъқуб ўғли.

Себзор даҳасининг Дарвозакенд маҳалласидан, 76 ёшда. Нақшбандия-йи хуфнияга мансуб. Фотиҳани яқинда қазо қилган эшон Аҳмад Махсумдан /Бешёғоч даҳаси/ олган. Икки ўғли бор: Мулла Муҳаммад Зокир ва Мулла Шоаҳмад. Булар ҳам Аҳмад

Махсумдан иршод олганлар. Ҳар ҳафтанинг жумъа куни эрталаб кунчиқар вақтида Дарвозакенд масжидида таважжуҳ зикри ўтказилади. Муридлари жуда кам, эшоннинг ўзи айтишича, мутлақо йўқ. Халфа тайёрлаган эмас. Масжидда имомлик вазифасини ўтайди.

27) Аббосхўжатўра Ҳамдамтўра ўғли.

Себзор даҳасининг Дарвозакенд маҳалласида туради, 25 ёшда. Жаҳрияга мансуб. Муридлари 100 киши. Камбағал.

28) Мулла Жамолиддин Бекмуҳаммад ўғли.

Себзор даҳасининг Охундгузар маҳалласидан, 59 ёшда. Татар, жаҳрияга мансуб, муридлари йўқ. Кўзи ожиз.

29) Муларрис Мулло Абдулмажид Юнусхон эшон ўғли.

Себзор даҳасининг Порчабоф маҳалласида яшайди, 80 ёшда. Нақшбандия-ий хуфияга мансуб. Деҳқончилик билан шуғулланади. маблағи ўзига етарли. Тошкентда муридлари сони 400 кишига боради. Эшон фотиҳани бухоролик Миён Ғуломқодир /Соҳибзода лақабли/дан олган. Ҳаммаси бўлиб 15 нафар халфа тайёрлаган, улардан асосийлари Тошкентда: 1) Имом Алихўжа эшон /Порчабоф маҳалласида/. 2) Сиддиқ қорий /Ҳалим-кўн маҳалласида/, 3) Ҳорунхўжа эшон /Работ маҳалласида/, 4) Жалил хожа эшон /?/ Эшоннинг кўпчилик муридлари Тошкент вилоятининг Зангиота ва Қорамурт қишлоқларида ҳамда Чимкент филоятининг Сайрам қишлоғида истиқомат қилдилар. Бу эшон Муҳитдинхўжа Ҳаким эшон ўғли (собик қозий) билан қаришдош. Абдулмажид эшоннинг қизи Муҳиддин ҳожининг катта ўғлига тушган. Абдулмажид Тошкентда катта ҳурматга сазовордир. Айниқса Абулқосимхон эшоннинг вафотидан кейин /у 1892 йилдаги вабодан қаза қилган/ Абдулмажиднинг обрў-эътибори эл орасида яна ҳам ошиб кетди. Хулласи калом, ҳозирги пайтда у Тошкент шаҳридаги энг нуфузли эшон ҳисобланади. У тариқатнинг асосчисидан бошланиб келаётган аниқ сажарага эга ва шу сажарага мансублиги билан жуда фахрланади. Ўзининг кўчмас мулки учун эшон хазинага йилига 100 сўмдан солиқ тўлайди. Таважжуҳ ибодати анжумани ҳар жумъа эрталаб Парчабоф масжидида ўтказилади. Бу анжуманларда 20-30 киши тўпланади. Эшон Мўйимуборак мадрасасида /Абул-Қосимхон мадрасаси/ мударрислик лавозимидадир. У киши Мавлуду-н Набий куни /1893 й. 12 сентябрда/ аруз берган.

30) Раҳматуллахўжа Шоҳмаҳди ҳожи ўғли.

Себзор даҳа, Кохота маҳалладан, 53 ёшда. Нақшбандия-ий хуфияга мансуб. Айрим одамлар уни эшонлар қаторига қўшадилар, аммо у эшонликка мутлақо даҳлдор эмас, унинг бобоси Бектош халфа эшон бўлиб ўтган. Раҳматулла деҳқончилик билан

шуғулланади, камбағал, муридлари йўқ. Хазинага 25 сўм солиқ тўлайди.

31) Тошмуҳаммад Бадалмуҳаммад ўғли.

Себзор даҳасининг Работ маҳалласидан, 66 ёшда. Нақшбандия-йи хуфияга мансуб, Бу эшоннинг халқ ичида 50 тача муриди борлиги маълум, лекин унинг ўзи айтишича ҳеч кимга фотиҳа берган эмас, отасидан эса унга фақатгина 10 нафар ота муридлари қолган. Бешёғочлик эшон Аҳмад Махсумдан иршод олган. Работ масжидида имомлик қилади, ҳамда шу масжид қошидаги мактабда домлалик вазифасини бажаради. Халфалар тайёрламаган. Ҳар ҳафтанинг жумъа куни эрталаб, тахминан 10 киши иштирокида таважжуҳ йиғини ўтказиши. Хазинага йилига 10 сўм миқдорида солиқ тўлайди.

32) Мирҳамид қори Мулла Саримсоқ ўғли.

Себзор даҳа. Кадибад маҳалласидан, 42 ёшда. Нақшбандия-йи хуфияга мансуб. Бешёғочлик Аҳмад Махсум фотиҳа берган. Кадибад масжидида имомлик ва шу масжид қошидаги мактабда домлалик қилади. Ҳар ҳафтанинг пайшанба куни эрталаб, ўз уйида таважжуҳ йиғини ўтказиши. Хазинага 15 сўм солиқ тўлайди.

33) Азиз Муҳаммад Солиқ сўфи ўғли.

Себзор даҳасининг Пуштҳаммом маҳалласидан, 56 ёшда. Султония-йи жаҳрияга мансуб. Бундан 20 йил муқаддам Отчопар лақабли Мулла Нажмиддин Чустий халфадан иршод олган. Ҳар ҳафтанинг яшанба куни кечқурун Пуштҳаммом масжидида жаҳра зикри ўтказилади, унда 10 дан 40 тагача киши қатнашади. Тўпланган маълумотларга қараганда, ул зотнинг Тошкент шаҳридаги муридлари сони 60 кишига етган. Эшоннинг айтишига қараганда мазкур муридлар уники эмас, балки пириники, яъни Мулла Нажмиддинники бўлган. У халфа тайёрламаган.

34) Мулло Мирмақсуд халфа Мирпўлат халфа ўғли.

Кўкча даҳаси, Тўқли жаллоб Маҳалласида туради. 64 ёшда. Жаҳрияга мансуб. Муридларининг сони 50 кишига боради. камбағал. Эшонлик рўтбасидан фойдаланмайди.

35) Обидхўжа халфа Мулло Хўжажон ўғли.

Кўкча даҳасининг Кунжак маҳалласидан. 63 яшар. Султония-йи жаҳрияга мансуб. 10 йил муқаддам наманганлик Мулла Файзи эшондан иршод олган. Эшон берган маълумотга қараганда, унинг ихтиёридаги муридлар ўзиники эмас балки аждод муридларидир. Улар Обидхўжага инбатан мухлис ёки зокир ҳисобланурлар. Жаҳра зикри ҳар ҳафтанинг чоршанба куни кечқурун Кунжак масжидида ўтказилади. Унда 20-30 киши қатнашади. Эшон масжид

мактабида домлалик қилади, камбағал, хазинага йилига 14 сўм миқдорида солиқ тўлайди.

36) Мулло Боқий Муҳаммад халфа Мулло Абдужалил ўғли.

Кўкча даҳасининг Қаллаҳона маҳалласида туради. 38 яшар. Наманган вилоятининг Чуст шаҳрида туғилган. Нақшбандия-йи жаҳрияга ва хуфияга мансуб. Жаҳрия даражасига 10 йил муқаддам қўқонлик Ҳаким халфадан иршод олган. Фақирона ҳаёт кечиради. Қаллаҳона масжидининг ҳужрасида истиқомат қилади. Жаҳрия зикрлари ҳар ҳафтанинг пайшанба куни кечқурун ўтказилади, бул анжуманда 25 тагача киши иштирок этади. Унинг муридлари Тошкент шаҳрида ва шаҳар атрофида ҳаммаси бўлиб 30 тага боради.

37) Мирискандар халфа Мирниёзбой ўғли.

Кўкча даҳалик. 64 ёшда. Жаҳрия ва хуфияга мансуб. Камбағал, муридлари йўқ.

38) Мулло Шоабдулмалик халфа Мулло Раҳматуллоҳ қорий ўғли.

Кўкча даҳасининг Хонақоҳ маҳалласидан, 66 яшар. Нақшбандия-йи хуфияга мансуб. Муридлари 10 кишидан ошмайди. Фотиҳани 10 йил муқаддам мадиналик ҳазрати Миён Мазҳардан олган. Таважжуҳ ибодатлари ҳар жума куни Хонақоҳ масжидада намози жумъадан кейин ўтказилади. Эшон хазинага йилига 20 сўмгача солиқ тўлаб туради. Унинг ўғли масжидда имом, ҳамда масжид мактабида домладир. 1895 йили ўз пирини Мадинадан Тошкентга келишини кутган эди, аммо меҳмон Тошкентгача етиб кела олмади.

39) Домла Солиҳ Охунд Мулла Савранбой ўғли.

Кўкча даҳасининг Кесакқўрғон маҳалласидан, 81 ёшда. Нақшбандия-йи хуфияга мансуб. Муридлари йўқ. Камбағал. Иршодни қўқонлик эшон Сўфий Бадалдан олган. Масжидда имомлик ва масжид дарсхонасида муаллимлик қилади. Озгина савдойироқ.

40) Ҳожабой халфа Раҳимбой ўғли.

Кўкча даҳасининг Лангар маҳалласидан. 78 ёшда. Султония-йи хуфияга ва жаҳрияга мансуб. Камбағал, Тошкентда 60 га яқин муридлари бор. Иршодни 20 йил муқаддам наманганлик эшон Мулло Файзуллодан олган. Ўзининг Лангар маҳалласида Тошхўжа қори исми халфаси бор. Лангар маҳалласи масжидада ҳар жумъа куни эрталаб зикр тушилади, унда 10 дан 50 тагача одам қатнашади. Эшон хазинага йилига 2 сўм 50 тийин солиқ тўлайди.

41) Мулло Тожихон эшон ҳожи Шоаҳмад маҳдум халфа ўғли. Кўкча даҳасининг Лангар маҳалласидан. Ҳозирги вақтда /1898й/ Авлиё ота шаҳрида истиқомат қилади. 37 ёшда, бадавлат, қадрия-йи жаҳрияга мансуб. У берган маълумотга қараганда, муридлари Тошкент шаҳрида 70 кишига, Авлиё отада 20 кишига боради, аслида эса улар анча кўпроқ, алалхусус, Авлиё Отада ва кўчманчи халқ орасида. Тожихон эшон Тошкент ҳудудида маълум ва машҳур бўлган марҳум Аҳмад маҳдум эшоннинг ўғлидир. Аҳмад маҳдум эшоннинг Гўсфанддузд /яъни қўй ўғриси/ деган ҳазил мутойибали лақаби бўлган. Эшонга бундай лақаб қўйишларининг сабаби бор: у киши ёшлик чоғида қайсиям бир эшоннинг яқин муридлари бўлган. У эшонга келаётган назр-ниёзларни қабул қилиш пайтида бир қўйни ўзи учун яшириб олиб қолган, лекин бу қилмиши ўша заҳотиёқ эшонга аён бўлган ва у муридининг бу бетавфиқ қилиғи учун қаттиқ уялтирган. Шундан бошлаб уни Гўсфанддузд деб чақира бошлаган. Аҳмад Маҳдум ўзи наманганлик бўлган, аммо кўп вақт бурун Тошкентга кўчиб келиб, Дамак маҳалласидаги шахсий уйида яшган. Тожихон эса Тошкентда туғилган, унинг юртга танилиши отасининг шон-шўхрати орқалидир. Тожихон эшоннинг Лангар маҳаллада жуда катта ва ҳашаматли уй-жойи бўлиб, у ерда масжид-хонақоҳ мавжуддир. Хонақоҳда Мўйи муборак сақланади, ҳафти сайин зикр тушилади. Қиш кунлари бу ерга зикр тушгани 20-30 киши йиғилса, ёз палласида Тожихоннинг Чиғатой дарвозаси Оқтепасидаги боғида бўладиган зикрга 400-500 киши тўпланади. Тожихон эшоннинг Тошкентдаги аксар муридлари Кўкча даҳасининг Ишқобод, Кўнчилик, Дамак, Заргарлик, Кессакқўрғон, Дарвоза, Овли ва Хиёбон маҳаллаларида истиқомат қиладилар. Тожихон эшон ўтказадиган жаҳрия зикрларига шаҳарнинг бошқа томонларидан ҳам ихлосмандлар йиғиладилар. Авлиё ота шаҳрида ва унинг атрофларида ҳам қирғизлар орасида Тожихоннинг муридлари кўп.

42) Муҳаммад Карим Абдурахим ўғли.

Себзор даҳасининг Калон шоҳид маҳалласидаги ўз уйида истиқомат қилади. Ёши 51 да. Қодрия ва фаҳрияга мансуб. Кўкча даҳасининг Маҳқама масжидида ҳар душанба куни эрталабдан кундуз соат 1 гача зикр ўтказилади. Зикрга 10-12 киши тўпланади. Муридларининг сони 20 кишига боради. Иршодни Абдуваҳоб халфадан олган. Чопонбозорда тўн сотиш билан шуғулланади. Йилига 15 сўм миқдоридан солиқ тўлайди.

43/ Муҳаммад Орифхўжа Эшонжон ҳожи ўғли.

Бешёғоч даҳасининг Сузукота маҳалласидан. Жаҳрияга мансуб. Камбағал. Тошкентда 60 нафар муриди бўлган. 1893 йилнинг 1 январидан 78 ёшда қазо қилган.

44) Алимжон халфа қорий Қубонбой ўғли.

Бешёғоч даҳасининг Арпапоя маҳалласидан, 66 ёшда. Жаҳрия-йи Султонияга мансуб, муридлари 50 киши атрофида. Арпапоя масжидида ҳар якшанба кечқурун зикр ўтказилади. Унга 30-40 киши, гоҳо 100 кишигача қатнашади. Иршодни 26 йил муқаддам Кичкинаҳўжа эшондан олган. Ўзи халфа тайёрлаган эмас. Камбағал. Йилига 10 сўм миқдориди солиқ тўлайди.

45/ Ҳожибой халфа Ниёзбой ўғли.

Бешёғоч даҳасининг Эски намозгоҳ /?/ маҳалласидан. 70 яшар. Султония ва Қубравия /хуфия ва жаҳрия/га мансуб. Тошкентда муридлари 20 кишига боради. Иршодни 25 йил муқаддам тошкентлик эшон Алимбува халфадан олган. Ўша эшоннинг яна қуйидаги халфалари бор:

1) Комил халфа /Мирзо Жалил гузарида/, 2) Умар маҳдум /Ўзган маҳалласида/ ва 3) Абдурахмон, бозорда нонвой. Ҳар душанба, кундуз соат 1 дан кейин, Чорсу катта бозоридаги Ҳазрати Уккоша бузрук мазори масжидида зикр тушилади. Бу авлиё Муҳаммад алайҳис-саломнинг асҳобларидан бири ҳисобланади; пайғамбар жаноблари унга ўз орқа куракларидаги муҳрни кўрсатган-ликлари тўғрисида ривоят бор: Уккошанинг таржимаи ҳоли ҳақида махсус китоб мавжуддир. Унинг қабри остидан ғоятда зилол булоқ суви қайнаб чиқади; бу сув ёзда муздек совуқ, қишда эса илиқдир. Ерли аҳоли таъбири бўйича, бу сув шифобахш хусусиятга эгадир. Бу сувдан ичиш ва унда чўмилиш қизилча ва моҳов касалликларига шифо бўлади деган тахминлар бор. Ҳожибой эшон камбағал, йилига 6 сўм миқдориди солиқ тўлайди. Ҳар йили Ҳазрат-и Уккоша мазоридаги масжидда махсус ибодат-этикоф ўтказилади. /1894й. 8.9 ва 10 январ кунларига тўғри келади/. 3 кун давомида ибодат қилинади. Эшон тўсиқ орқасида ўтиради, зокирлар эса ташқарида, ҳаммалари зикр айтадилар. Эшон ва зокирлар 3 кун рўза тутадилар; четдан келиб зикрда иштирок қилувчилардан рўза тутиш талаб қилинмайди. Зикр фақат намоз ўқиш учун тўхтатилади.

46) Саййид Шарофуддин эшон Саййид Ориф ўғли /Қодирия лақабли/.

Бешёғоч даҳасининг Арпапоя маҳалласидан. 65 ёшда, Қадрия-йи жаҳрияга мансуб. Пешоварлик. Деҳқончилик билан шуғулланади. Йилига 90 сўмгача солиқ тўлайди. Перовскда шахсий уйи бор. Тошкентда муридлари йўқ. Перовскда 50 та, Туркистонда 15 та муриди бор. Халфа тайёрламаган. Зикрлар ўтказмайди. Бундан тахминан 50 /?/ йил бурун пешоварлик эшоннинг Охунсоҳиб лақабли халфаси Шониёз Аҳмаддан иршод олган. Перовскдаги муридлари қирғизлар.

47) Мулла Шарофуддин маҳдум Аҳмад маҳдум ўғли.

Бешёғоч даҳасининг Арпапоя маҳалласида туради, 52 ёшда. Нақшбандия-йи хуфияга мансуб. Тошкент шаҳрида муридлари сони 300 кишига, Тошкент вилоятида эса 200 га боради. Ўз отаси Аҳмад махсумдан 30 йил муқаддам иршод олган. 1889 йили отаси вафотидан кейин унинг ўрнига катта ўғли Жалолиддин қолдирилади. у ҳам 1892 йилги вабода қазо қилади. Мулла Шарофуддиннинг ўзи қўйидаги халфаларни тайёрлаган: Тошкентда Мулла Шамсуддинни /ўзининг жияни/ ва Нижний Новгородда Мулла Зокир халфани. Отасидан қолган халфалар: 1) Обидмаҳдум халфа /Бешёғоч даҳасида/, 2) Шоакрам халфа /Себзор даҳасида/; 3) Тошмуҳаммад халфа /Себзор даҳасида/; 4) Мирҳамид қорий халфа /Себзор даҳасида/; 5) Мулла Шамсиддин маҳдум халфа /Кўкчада/; 6) Тошмуҳаммад халфа, Қўқон шаҳрида/; 7) Курбонқул халфа /Самарқанд филоятининг Ургут қишлоғида; 8) Абдурахмон халфа /Бухорода/. Эшон бадавлат одам, ҳар йили давлатга 150 сўмгача солиқ тўлайди. Ҳар жумъа куни эрталаб Арпапоя масжидида таважжуҳ ибодати ўтказилади, унда 30-50 киши қатнашади.

✓ 48) Имом Зайнуддинхон Ҳодихон ўғли /Азизлар эшон лақабли/ 1833 й. тўғ.

Бешёғоч даҳасининг Яланғори маҳалласидан, 65 ёшда. Султония-йи ва қадрия-йи жаҳрияга мансуб. Тошкентда 600 нафар муриди бўлиб, вилоятда улар сони 100 кишига боради. 28 йил муқаддам наманганлик Меҳмонхондан иршод олган; Эшон томонидан тайёрланган халфалар: 1) Сайрамда /Чимкент вилояти/ Исабек; 2) Тошкент шаҳри, Бешёғоч даҳаси, Камолон маҳалласида – Яҳё ҳожи; 3) Занги-отада /Тошкент вилояти/ Аҳмад шайх халфа. Жумъа кунлари эрталабдан то жумъа намозиғача Яланғори масжидида зикр бўлади. Бу ерга зикр тушгани эрталабдан 100-200 киши йиғилади. Эшон бадавлат одам, йилига 100 сўм солиқ тўлайди. Бу эшон 1892 йил 24 июнида бўлган тўпалонда фаол иштирок этган, шундан сўнг бироз вақт қамоқда ётган бўлишига қарамай, судда оқланди. Азизлар эшон оқланиб қамоқдан чиққач, уни табриклаб зиёрат қилгани минглаб одамлар даргоҳига келганлар. Бу эшон жуда катта обрўга эга.

49) Нажмиддинхўжа Нурхўжа эшон ўғли.

Бешёғоч даҳасининг Эски намозгоҳ маҳалласидан. 56 яшар. Жаҳрияга мансуб. Тошкентда 20 га яқин муридлари бор. У Азизлар эшоннинг шогирдидир.

50) Шояъқуб Шораҳим ўғли.

Бешёғоч даҳасининг Яланғори маҳалласида туради, 51 яшар. Жаҳрияга мансуб. Азизлар эшон масжидининг халфаси.

51) Ҳошимхон Абдулқосимхон эшон ўғли.

Бешёғоч даҳасининг Янги маҳалласидан, 47 ёшда. Нақшбандия-ий хуфияга мансуб. У элга машҳур бўлган. У 1892 йил 24 июнида юз берган тўпалон учун ҳукуматдан узр сўрагани тошкентлик ерли миллат вакиллариغا сарвар бўлган ва шу йили тарқалган вабодан қазо қилган Абулқосимхон эшоннинг ўғлидир.

Тошкентда 800 га яқин муриди қолган. Қирғиз даштларида эшоннинг ихлосмандлари жуда кўп бўлиб, улар доим эҳсонлар юбориб турадилар. Ҳошимхоннинг ўзи эшонлик билан шугулланмайди. У Абулқосимхон қурган мадрасада дарс беради. Унинг акаси Саид Боқихон қози Бешёғоч даҳасининг қозийси лавозимидадир. Отанинг обрў-эътибор асосан шу ўғлига ўтган.

52) Яҳёхўжа Абдужабборхўжа ўғли.

Бешёғоч даҳасининг Комолон маҳалласидан, 45 яшар. Жаҳрияга мансуб. Тошкентда 20 чоғли муриди бор.

53/ Эшон Бобо охунд Шодмонхожа эшон ўғли.

Кўкча даҳасининг Кўкча маҳалласида, Дарвоза яқинида истиқомат қилади. Жаҳрия ва хуфия Нақшбандияга мансуб, 62 ёшда. Камбағал. Даштдаги қирғизлар орасида муридлари жуда кўп. У доимо улар ичида юради. 39 йилдан бери гўшт емайди, шунинг учун "Этемас" деган лақабга сазовор бўлган. Иршодни Шоюсуфхожа эшондан олган. Шайх Зайнутдин бобо қабристонидagi хор-хонада 40 маротаба тоат-ибодатда чиллада /яъни 1600 кун/ ўтирган. Доимо рўзадор. Ўз мухлис ва ихлосмандлари ёрдамида кўприклар қуриш, ариқлар қазииш билан шугулланади. Кўкча дарвозасида Қорақамчи ариғига шаҳардан чиқаверишида кўприк қурган.

54) Абдузоҳирхўжа эшон Абдул Азизхўжа ўғли.

Шайхантоҳур даҳасининг Қиёт маҳалласидан, 88 ёшда. Нақшбандия-ий хуфияга мансуб. Тахминан 40 йил бурун қандайдир қўқонлик эшондан иршод олган. Бедаво дардга гирифторм бўлиб, шол бўлиб қолган, иккила кўзи кўрмайди. Камбағал. Бу эшон Тошкент аҳолисининг ялпи ҳурмағига сазовордир, кўнчилик унинг ибодати ва дуоларининг сеҳри таъсирига ишонади.

Тарихий-илмий оммавий нашр.

Н.ЛИКОШИН.

ГОШКЕНТ ЭШОНЛАРИ

Таржимон *Ҳ.Қосимов*
Муҳаррир *Қ.Мирмуҳамедов*
Техник муҳаррир *Б.Султонсв*

Теришга берилди 20.08.96 й. Босишга рухсат этилди 20.09.96 й.
Қоғоз бичими 84x108 1/32. Шартли босма тобоғи 1.25. Нашр тобоғи
1.50. Адади 5000. Баҳоси келишилган нархда.

"РУҲАФЗО", 700097 Тошкент, Халқлар дўстлиги шоҳкўчаси.
28-уй.